

Jaarverslag Waterlands Archief 2012

Samen met de aangesloten gemeenten werken aan de voorbereiding van een gezamenlijk e-depot en invulling geven aan het horizontale toezicht; verdere verbetering van de (digitale) toegankelijkheid van de archieven; een forse toename van het aantal virtuele bezoeken en een groeiende belangstelling van scholieren voor het Waterlands Archief. Dit alles bepaalt in grote mate het beeld voor 2012.

Bestuur en organisatie

In 2012 is begonnen met het uitvoering geven aan het Beleidsplan 2012-2014. In februari vond een overleg plaats met de portefeuillehouders van de aangesloten gemeenten over de resultaten tot dan toe en de plannen voor 2013, conform de beleidsdoelen van het door het ISW bestuur vastgestelde Beleidsplan *Duurzaam Digitaal* 2012-2014.

De administratieve en organisatorische ondersteuning door het ISW werd gedeeltelijk uitbesteed: de boekhouding en de personeels- en salarisadministratie werden uitgevoerd door de gemeente Waterland. De juridische ondersteuning bleef onder verantwoordelijkheid van het ISW.

Financiën

De begroting voor 2012 bedroeg € 1.124.728. Het overschot op de rekening 2011 werd via resultaatbestemming geboekt op de reserve Digitalisering. Voor de financiële positie van het Waterlands Archief wordt verder verwezen naar de jaarrekening 2012.

Personeel

De vaste formatie bedroeg in januari 2012 9.51 fte, verdeeld over 13 medewerkers. Daarnaast was gedurende het gehele jaar een projectmedewerker (0.6 fte) werkzaam i.v.m. de bewerking van het archief van de gemeente Edam-Volendam 1970-1990 en het archief van de gemeente Zeevang 1970-2000. Ook was van eind januari tot eind maart een stagiaire werkzaam in het kader van de opleiding Archivistiek B aan de Hogeschool van Amsterdam. Daarnaast was het hele jaar door een stagiaire werkzaam in het kader van de opleiding Archiefassistent. Verder waren twee personen werkzaam in het kader van een werkervaringsplaats, met het doel weer in te treden op de arbeidsmarkt. Een van hen kwam per 1 augustus in dienst als medewerker Beheer (0,5 fte).

Het aantal vrijwilligers bleef gehandhaafd op 20. Zij maakten zich verdienstelijk op het gebied van de ontsluiting van de archieven en collecties, en de dienstverlening.

Deskundigheidsbevordering

In 2012 werd door een medewerker het aansluitingsprogramma voor de Master Archiefwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam gevolgd. Verder werden modules van de Opleiding Archiefassistent gevolgd en een cursus actualisering applicatiebeheer van Mais Flexis,. Ook werd deelgenomen aan een landelijk symposium van de Branchorganisatie (BRAIN) over archiefinspectie. Verder werd een symposium bijgewoond van Archief 2.0 over nieuwe toepassingen in digitalisering. Een aantal medewerkers nam deel aan de cursus Bedrijfsbeveiliging. Op deze manier werd gewerkt aan de toename van de kennis en vaardigheden van de medewerkers.

Gebouwbeheer en ICT

In 2012 vond naast het normale onderhoud aan het gebouw extra onderhoud plaats i.v.m. waterschade door kapotte verwarmingsleidingen en noodzakelijke aanpassingen in het depot op advies van de provinciale archiefinspectie. Op het gebied van automatisering en ICT is overgegaan op een Client/Server omgeving, waarbij de vaste pc's gefaseerd worden vervangen door Thin Clients. Voor de studiezaal werden een aantal laptops aangeschaft. Ook werd in (beveiligde) Wifi voorzien.

Verder is een microfichescanner aangeschaft, waarmee microfiches eenvoudig omgezet kunnen worden in digitale bestanden.

Taakuitvoering

Toezicht op het beheer van niet overgedragen archieven

In het kader van het toezicht op het beheer werden vervolgininspecties gehouden bij de gemeente Zeevang, het ISW, en SPOOR. Met het oog op de Wet Revitalisering Generiek Toezicht die vanaf 1

oktober 2012 in werking trad, werden het gehele jaar door bij de gemeenten Edam- Volendam, Purmerend, Landsmeer en Wormerland inspecties nieuwe stijl uitgevoerd, waarbij het invullen van de Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's) centraal stond. Deze KPI's dienen door de colleges van B&W in het kader van het horizontaal toezicht naar de gemeenteraad gestuurd te worden en vervolgens naar de Provinciale Archiefinspectie Noord- Holland, die verantwoordelijk is voor het generiek toezicht.

Aan alle ISW- gemeenten werd advies gegeven ten aanzien van de dossiervorming, de vernietiging van archiefbescheiden, de digitale archivering, en het invullen van de KPI's. Ook werden aanwijzingen gegeven in verband met de aanpassing Besluit Informatiebeheer, Archiefverordening en het maken van een kwaliteitssysteem. Door de toenemende digitalisering is de adviserende taak ten behoeve van de gemeenten verder toegenomen.

De archiefinspecteur werkte nauw samen met de archiefinspecteurs van Alkmaar, Haarlem, Hoorn en Zaanstad, en de provinciale archiefinspectie Noord-Holland. Daarnaast werd deelgenomen aan het overleg Noord- en Zuid- Hollandse en Utrechtse archiefinspecteurs.

In het secretarissenoverleg regio Waterland van september 2011 werd ingestemd met het voorstel van het WA om te komen tot een gezamenlijk e- depot voor ISW- gemeenten en WA. Het secretarissenoverleg fungeert hierbij als stuurgroep. De stuurgroep kwam op 25 april en 26 september 2012 bij elkaar om te worden geïnformeerd over de voortgang van het project en de werking van een e-depot.

Een intergemeentelijke projectgroep- onder coördinatie van WA- hield zich bezig met de voorbereidende stappen ten behoeve van de aansluiting van de deelnemers op het e- depot. Deze werkgroep kwam in 2012 drie keer bij elkaar, op 28 juni, 30 augustus en 16 oktober. Dit resulteerde o.m. in een conceptlijst Metadata, die door de gemeenten en WA gebruikt gaat worden bij de digitale archivering. Daarnaast werd door het WA een voorlopige samenwerking aangegaan met het Regionaal Archief Alkmaar om de mogelijkheden te verkennen voor de aansluiting bij een e-depot van respectievelijk het Stadsarchief Amsterdam, RHC Noord- Holland, of het Nationaal Archief in Den Haag. Hiertoe werd gebruikt gemaakt van de diensten van een ZZP-er, die een begin maakte met het onderzoek naar de verschillende mogelijkheden en de kosten hiervan. Zo werden belangrijke stappen gezet in de voorbereiding van het in gebruik nemen van een gezamenlijk e-depot.

Acquisitie

In 2012 werden de bouwvergunningen 1971-1989 van de gemeente Edam- Volendam overgebracht naar het WA ter aanvulling van het archief van die gemeente over de periode 1970-1990. Van de gemeente Zeevang werd de rest van het eind 2011 ter bewerking overgebrachte gemeentearchief 1970-2000 naar het WA overgebracht. Voor beide archieven geldt dat de officiële overdracht plaatsvindt zodra de bewerking ervan zal zijn afgerond.

Ook werden belangrijke particuliere archieven verworven zoals het archief van het Ouderenkoor Torenerf (1985-2009), de Vereniging tot behoud van Waterland (1974-2008), 700 jaar Wormer Tolvrij (1979-1981), de Woningbouwvereniging (Stichting) De Hoeksteen te Purmerend (1996-2005), het Samenwerkingsverband Woningcorporaties Purmerend (1972-1994), de Stichting Ook vogels hebben bouwdrift (1998-2008) en het manuscript van A. Spaander over zijn oorlogsherinneringen (1979).

Verder kwamen er aanvullingen op de archieven van de R.K. Woningbouwvereniging W.C.J. Pastoors te Purmerend (1916-1995) en de Christelijke Woningbouwvereniging St. Jozef te Monnickendam (1964-1995). In totaal werd 9,30 m' aan particulier archief verworven. Voor de verwerving van beeldmateriaal zie hierna onder Beelddocumentatie.

Beheer en ontsluiting

Eind 2012 beheerde Het Waterlands Archief bijna 4,5 strekkende kilometer (km') aan archieven en documentatie. Voor zover de archieven betreft werd bijna 2300 m' ingenomen door archieven van gemeenten; ruim 850 m' door archieven van waterschappen en andere overheidsorganisaties en ruim 500 m' door archieven van kerken en andere particuliere organisaties. Daarnaast beschikt het Waterlands Archief over een bibliotheek met meer dan 5000 publicaties, tijdschriften en kranten en over een grote collectie kaarten, prenten en foto's (bijna 850 m').

Gewerkt werd aan de inventarisatie van de archieven van de gemeente Edam- Volendam (1970-1990), het archief van de gemeente Zeevang (1970-1990), de voormalige gemeenten Middellie, Warder,

Kwadijk (1811-1970), de voormalige gemeenten Wormer en Wijdewormer (1930-1980), de gemeente Purmerend (1813-1929), en het dorpsbestuur van Broek in Waterland (1387-1812). Op kosten van HHNK werden de archiefjes van de polder de Zeevang (1930-1980), het waterschap Marken (1925-1980) en de polders Wormer, Jisp en Nek (1793-1934) geïnventariseerd.

Het Metamorfoze project, waarbij belangrijke historische archiefstukken m.b.t. de polders Beemster, Purmer en Wijde Wormer werden gerestaureerd, geconserveerd en gedigitaliseerd met subsidie van de Koninklijke Bibliotheek en HHNK, werd eind oktober 2012 afgerond. Zo werden een heel aantal belangrijke archiefstukken voor raadpleging door toekomstige generaties gered.

De toegankelijkheid van archieven en bronnen werd sterk verbeterd door het toevoegen van digitaal doorzoekbare archieftoegangen op de website en www.archieven.nl. Eind 2012 was ongeveer 80% van de bestaande toegangen online raadpleegbaar. Voortgegaan werd met de digitale ontsluiting van de notariële archieven in de regio Waterland. Hiertoe werd de applicatie Memorix Genealogie van Picturae gebruikt. De invoer van de gegevens uit de notariële akten was grotendeels in handen van vrijwilligers. Daarnaast werd gewerkt aan het digitaal doorzoekbaar maken van de gedigitaliseerde Doop-, Trouw- en Begraafregisters van de kerken (DTB) van voor 1811. Deze dienen als retroacta van de in 1811 ingestelde Burgerlijke Stand en vormen zo een veelgevraagde bron.

De in 2011 ingevoerde module digitale bezoekersregistratie en uitleen van Mais Flexis werd verder geïmplementeerd zodat binnen afzienbare tijd de mogelijkheid geboden wordt om digitaal (vanuit huis) stukken aan te vragen. In het najaar vonden voorbereidingen plaats voor de overgang op een nieuwe, interactieve website en een nieuw digitaal beheersysteem Memorix Maior, waarmee het mogelijk wordt door middel van één zoekactie alle collecties tegelijkertijd te doorzoeken.

Beelddocumentatie

In 2012 werden zo'n 8000 foto's door de firma Picturae gedigitaliseerd. Eind 2012 waren in totaal 50.000 afbeeldingen via de Beeldbank digitaal raadpleegbaar. Gewerkt werd aan de verbetering van de zoekfunctionaliteit van de Beeldbank. Ten behoeve van de ordening en beschrijving van beeldmateriaal werd intensief samengewerkt met een aantal historische verenigingen in de regio. Door vrijwilligers werd hard gewerkt aan de ordening van kaarten, de beschrijving van foto's, en het opnieuw ordenen van het depot van de topografisch- historische atlas.

Bezoekers en verenigingen werden geadviseerd over het gebruik van illustraties ten behoeve van publicaties en bij de inrichting van tentoonstellingen. De conservator Beelddocumentatie maakte deel uit van de beelddredactie van het boek *Nieuwe Geschiedenis van de Zaanstreek* en selecteerde in dit kader ongeveer 2000 afbeeldingen ten behoeve van genoemde publicatie.

Als aanwinsten kunnen worden genoemd de collectie van persfotograaf Rob Bruijn bestaande uit ongeveer 250 foto's en enige duizenden negatieven over de periode 1980-2005; en circa 80 foto's en ansichten van Marken, Volendam en Monnickendam. Ter digitalisering werd in bruikleen verkregen de collectie Andries de Vries bestaande uit 19^e en 20^e eeuwse fotoalbums en archivalia (Historisch Genootschap Beemster).

Bibliotheek

Dit jaar werden voor de bibliotheek verschillende publicaties aangekocht, zowel op het terrein van de geschiedenis van Waterland als op het gebied van de archivalieken. Dit laatste in het kader van de deskundigheidsbevordering van de eigen medewerkers. De catalogus van de bibliotheek is ook via de website (en via archieven.nl) online raadpleegbaar, waarbij het mogelijk is om in één zoekactie zowel de archieven als de bibliotheek op een bepaald onderwerp te doorzoeken. Met een vaste vrijwilliger wordt gewerkt aan het verder ontsluiten van de Documentatie.

Studiezaal en website

Behalve met genealogie en huizenonderzoek hielden bezoekers zich in toenemende mate bezig met onderzoek naar de lokale en regionale geschiedenis van Waterland.

Het totaal aantal bezoeken aan de studiezaal bedroeg in 2012: 2322 (in 2011: 2541). Die werden afgelegd door 596 afzonderlijke bezoekers (in 2011: 768). Van deze bezoekers kwam 40 % uit de regio (in 2011: 46%) en 60% van buiten de regio (in 2011: 54%). Het meest geraadpleegd werden de archieven van de gemeenten en diens rechtsvoorgangers (stads- en dorpsbesturen).

Dit laat zien dat het totaal aantal bezoekers flink is afgenomen. Dat past ook in het landelijk beeld. Verder was er de laatste twee jaar een gestage toename van het aantal bezoekers van buiten de regio. Of dit alles blijvende ontwikkelingen zijn, zal nog moeten blijken.

Daarnaast was er sprake van een explosieve toename van het aantal virtuele bezoeken. In 2012 werd via de website van het Waterlands Archief en via de website archieven.nl 3.118.658 keer een archieftoegang bekeken (tegenover 2.207.781 in 2011). Het aantal unieke virtuele bezoekers in 2012 aan alleen de website van het Waterlands Archief bedroeg: 82.044 (in 2011: 69.228)..

Naast de vele telefonische verzoeken werden 712 verzoeken (schriftelijk en per e-mail) om informatie en diensten afgehandeld. Verder waren er in totaal 664 ambtelijke uitleningen; 482 aan de deelnemende gemeenten en 182 aan HHNK.

Educatie en presentatie

Naast de studiezaalbezoekers werden in 2012 in totaal ongeveer 2145 bezoekers geteld in het kader van educatie en presentatie. Dit betrof zo'n 1645 scholieren en docenten van het basis- en voortgezet onderwijs en 500 geïnteresseerde burgers. Hierbij werd nauw samengewerkt met de Bibliotheek Waterland. Het historisch informatiepunt Waterland Toen en Nu (WTN) in de overgangsruiimte naar de bibliotheek stond bij veel van deze activiteiten centraal.

In 2012 –het jaar waarin de Beemster zijn 400- jarig bestaan vierde- stond behalve de Beemster, ook de strijd tegen het water in heel Waterland centraal. Zo werd in maart in samenwerking met de bibliotheek, het Museum Waterland en vele kunstenaars een publieksbijeenkomst georganiseerd met de titel Water in de Waterlandse kunst. Ook bij de jaarlijkse bezoeken van basisscholieren (groep 7 en 8) stond de strijd tegen het water centraal.

In het najaar werd een tweede groot publieksevenement georganiseerd met de titel Arm en Rijk (landelijk thema van de Maand van de Geschiedenis). Ook hierbij ging speciale aandacht uit naar de jubilerende Beemster. Een belangrijk educatief evenement vormde de verhalenwedstrijd onder middelbare scholieren (3 HAVO/VWO) over het thema Onmogelijke liefde (tussen arm en rijk). De drie winnende verhalen werden gepubliceerd in Noordhollands Dagblad/Dagblad Waterland van 17 november.

In samenwerking met de Nederlandse Genealogische Vereniging (afdeling Zaanstreek/ Waterland) werd iedere maand een voorouderspreekuur gehouden.

Ook dit jaar werd weer een cursus Paleografie gegeven waarvoor grote belangstelling was.

Daarnaast werden meerdere lezingen, rondleidingen en tentoonstellingen georganiseerd rond bovengenoemde thema's. In januari vond de jaarlijkse Nieuwenhuyzenlezing plaats, door de historici Jan en Leo Lucassen over immigratie door de eeuwen heen.

Rondom alle evenementen werden goede contacten onderhouden met de media zoals Het Noordhollands dagblad/Dagblad Waterland, het Gezinsblad alsmede met de websites Purmerend Dichtbij.nl en Purmerend Vandaag.nl. Zo werd zorg gedragen voor de nodige publiciteit.

Samenwerking

De samenwerking met de Bibliotheek Waterland concentreerde zich vooral rond het historisch informatiepunt Waterland Toen en Nu (WTN) en werd verder geïntensiveerd waar het ging om educatieve projecten voor scholen. Samengewerkt werd verder met het door de provincie Noord-Holland geïnitieerde en gesubsidieerde digitaal platform *Oneindig Noord-Holland* en met de Cultuurcompagnie Noord-Holland.

Daarnaast vond samenwerking plaats met historische verenigingen, musea zoals het Purmerends Museum, het Comité Open Monumentendag (gemeente Purmerend), de Archeologische Werkgroep Purmerend en werd geparticipeerd in de werkgroep Cultuurhistorie en Toerisme van de gemeente Purmerend. Ook nam het Waterlands Archief deel aan de bijeenkomsten van de Stichting Dijk van een Kust, ter voorbereiding van de herdenking van de watersnoodramp (1916) in 2016. De archivaris nam deel aan de vergaderingen van de Kring van Noord-Hollandse archivariissen en werkte, waar wenselijk, samen met de andere Noord- Hollandse archiefdiensten.

Samenvatting en conclusies

In 2012 is hard gewerkt aan de verdere uitvoering van het Beleidsplan 2012-2014. Een groot aantal van de hierin geformuleerde doelstellingen kon worden gerealiseerd. Dit kwam ten goede aan de verdere professionalisering van de organisatie en aan de kwaliteit zowel van het archiefbeheer als van de dienstverlening en het publieksbereik.